

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Мария Ст. Алексиева

Бургаски свободен университет

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”

Научна област 1. Педагогически науки

Професионално направление 1.2. Педагогика

Научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика
(Интеркултурно възпитание)

Факултет по педагогика

Катедра „Теория на възпитанието“

Тема на дисертационния труд: Възпитателни измерения на формирането на интерактивна компетентност чрез чуждоезиково съдържание

Автор: Неда Георгиева Жечева

Научен ръководител: проф. д.п.н. Сийка Чавдарова-Костова

1. Данни за дисертанта

Неда Жечева е възпитаник на СУ „Климент Охридски”. През 2010 г. придобива ОКС „Бакалавър” в образователна програма по английска филология. През 2012 година придобива ОКС „Магистър“ по Европейски проекти, а от 2014 година е докторант във Факултета по педагогика, Катедра „Теория на възпитанието“.

Работила е като учител, а от 2018 година и като хоноруван асистент по английски език във Факултета по педагогика.

Научният интерес към темата за възпитателните измерения на формирането на интерактивна компетентност чрез чуждоезиково съдържание е следствие от натрупания изследователски и практически опит като учител и като хоноруван преподавател. Това ѝ дава възможност за осъществяване на дисертационното изследване, чиято основна извадка за емпиричната част са ученици в начален етап на обучение.

2. Данни за докторантурата

Неда Жечева е зачислена за докторант в редовна форма на обучение в професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност «Теория на възпитанието и дидактика» с ректорска заповед от 01.02.2014 година.

Докторантката е изпълнила задълженията си по учебен план, полагайки всички изпити по задължителните и избираемите дисциплини, както и минимумите по специалността.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Теория на възпитанието“ към Факултета по педагогика в СУ „Св. Климент Охридски“ на 12.11.2019 г.

Всички административни процедури са спазени.

3. Общи сведения за дисертационния труд и автореферата

Дисертационният труд е с обем 271 страници. Включва увод, изложение в три глави, заключение и библиография. Приложенията (5 на брой) са оформени в отделно книжно тяло и включват: анкетна карта – пилотно изследване с ученици, анкетна карта – изследване с ученици, карта за експертна оценка, разработки на уроци за формиране на интеркултурна компетентност с карти за оценка на уроците и протоколи за наблюдение на уроците - образец.

Текстът на дисертационната разработка е онагледен с 20 таблици и 64 фигури.

Представена е библиография, която обхваща общо 113 литературни източници на български и на чужди автори.

Авторефератът е с обем от 53 страници.

В конструктивен и съдържателен план отговаря на изискванията за този вид разработка. Включеното съдържание е конкретно и отразява най-важните аспекти на дисертационния труд.

3.1. Актуалност на темата и структуриране на разработката

В дисертацията си „Възпитателни измерения на формирането на интерактивна компетентност чрез чуждоезиково съдържание“, Неда Жечева

разработва актуална научна и социално значима тема за образователния процес в начален етап на обучение.

Актуалността на проблема произтича от факта, че при нарастващия мултикултурен обмен в съвременния свят и динамичните глобализационни процеси въпросът за интеркултурната компетентност и многоезичието излиза на преден план както в аспекта на тяхната значимост за личностната реализация, така и по отношение осигуряването на социална кохезия в демократичното общество. Изучаването на чужди езици и култури е обогатяващ опит за всеки. Овладяването на умение за междукултурно/междуетниково посредничество, т.е. развиването на интеркултурна компетентност у учениците е задача - предизвикателство пред българското образование и перспектива за всяко едно образование в света.

Като цяло проблемът е поставен в контекста на динамиката на съвременната образователна действителност, детерминирана от бурно протичащи процеси на глобализация - от една страна – и на интеграция на подходи и технологии в обучението от друга, което поставя съответни изисквания пред образователната сфера.

Съвременното образование включва интегриране на фундаментално и специализирано обучение, преход от пасивно учене към активни и интерактивни методи, пренос на идеи, знания и отношения.

3.2. Съдържание на дисертационния труд

В **увода** Неда Жечева аргументира избора на дисертационния проблем като комплекс от културни, педагогически, социални и методически основания, свързани с:

– предизвикателството да се улесни взаимодействието между различни култури чрез придобиването на високо ниво на интеркултурна компетентност, както от приемащата култура, така и от малцинствените (традиционни и новопристигащи);

– невъзможността за осъществяване на интеркултурен диалог без добро владение на езиците на участниците в дадено интеркултурно взаимодействие, или владението на друг език, който всички участници знаят еднакво добре;

– увеличаване на изискванията към учебните помагала по чужд език, което е свързано с необходимостта не само да дават знания по езика, но и знания за културата, към която принадлежи този език, както и за културата в интернационален мащаб. липса на открит универсален подход за формиране на умения за четене с разбиране.

– възможността формирането на интеркултурна компетентност да се интегрира в учебното съдържание по чуждоезиково обучение, тъй като представлява фактор за успешно взаимодействие в мултикултурна среда;

– необходимост от задълбочен анализ на академичните изследвания и практика в областта на формирането на интеркултурна компетентност чрез учебното съдържание по чуждоезиково обучение, както и адаптиране и прилагане на най-добрите световни практики в условията на българската учебна среда.

Върху тази научнообоснована основа авторката определя и формулира обекта и предмета на изследване, целта и задачите, хипотезата на изследването и методи на изследване.

Първа глава на дисертационния труд е посветена на теоретичните и нормативните аспекти на изследването. В нея докторантката прави анализ на базисни понятия, свързани с категорията „интеркултурна компетентност“.

Тази част на дисертационната разработка е представена в три основни взаимосвързани информационни цялости.

В първата са представени концепции за формиране на интеркултурна компетентност в училищна среда в техните възпитателни измерения.

Включва три параграфа, които изясняват съдържанието на понятието „интеркултурна компетентност“. Направен е анализ и характеристика на компоненти в различни автори концепции и връзката им с възпитанието. В третия параграф е отделено внимание на ключови идеи при разработване на модели за формиране на интеркултурна компетентност в училищна среда с акцент върху техните възпитателни измерения.

Втората информационна цялост акцентира върху възпитателните параметри на нормативни документи на МОН за формиране на интеркултурна

компетентност в училищна среда, отнесено към началния етап на обучение. На анализ са подложени:

- Закон за предучилищното и училищното образование;
- Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка и Приложение №2 към държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка, което определя изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет Чужд език. Анализът е свързан с наличие на елементи, съдействащи за формирането на интеркултурност (толерантност, емпатия, солидарност, противопоставяне на насилието, равнопоставеност и недопускане на дискриминация, както и положителна комуникативна нагласа);
- Учебни програми по Чужд език (английски, немски, френски, испански, италиански и руски език за 4-ти клас)
- Наредба № 13 от 21.09.2016г. за гражданското, здравното и интеркултурното образование.

В *третата информационна цялост* основен фокус са нравствени качества, свързани с възпитателните измерения на формиране на интеркултурна компетентност чрез обучението по чужди езици в началния етап на обучение на основната образователна степен.

В края на първа глава, въз основа на направеното теоретично проучване на литературни източници Неда Жечева откроява основни изводи, които служат за отправна точка на емпиричната част на дисертацията в посока изготвяне на авторски модел за формиране на интеркултурна компетентност чрез чуждоезиково учебно съдържание с акцент върху измерението „отношения“, съобразен с българската учебна среда.

Втора глава от дисертацията е посветена на резултатите от осъществено емпирично изследване в училищна среда (констативен етап). Разделена е в две части.

Изследваното се предшества от предварително представен модел на процеса за формиране на интеркултурна компетентност чрез чуждоезиково учебно съдържание с акцент върху възпитателните измерения на формирането ѝ. Моделът е конструиран „ ... на основата на резултати от изследвания през

последните две десетилетия, които водят до общоприета в европейски план теза, че формирането на такава компетентност е процес, свързан с наличието на позитивна нагласа за усвояване на нови знания и умения“ с.106.

В първата част е представено емпирично изследване с анализ на нагласите на ученици от 4-ти клас на началния етап на обучение за формиране на интеркултурна компетентност (с акцент върху възпитателните измерения на формирането на интеркултурна компетентност).

Втората част е озаглавена „Експертна оценка относно формирането на интеркултурна компетентност в часовете по английски език в началния етап на основната образователна степен“. На експертна оценка е подложено мнението на експерти по чуждоезиково обучение (английски език) относно включване на елементи в учебното съдържание, целящи формиране на интеркултурна компетентност у ученици от начален етап на обучение и по-конкретно в 4-ти клас на общообразователните училища в страната. .

Резултатите от двете части на втора глава са представени чрез статистически и описателен анализ на получените данни и онагледени в таблици и диаграми. Изведените обобщения и заключения са направени в контекста на формулираните критерии по зададените показатели и индикатори.

Най-голям интерес представлява **трета глава** на дисертационния труд, защото в нея докторантката Неда Жечева представя формирация етап на емпирично изследване.

Тази глава е диференцирана в две основни части.

Първата част е свързана с представяне на методически идеи за формиране на интеркултурна компетентност в часовете по английски език в 4-ти клас на началния етап на основната образователна степен. Тук е мястото да отбележа, че методика е разработена съобразно Рамковите изисквания за резултатите от обучението по интеркултурно образование от Приложение № 4 към Наредба № 13 за от 28.09.2018г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование и съобразно Изискванията за резултатите от обучението по учебния предмет чужд език от Приложение № 2 към Наредба № 5 от 30 ноември 2015 г. за общообразователната подготовка, както и съобразно Учебната програма по английски език за 4-ти клас (в сила от 2019/2020 учебна

година.) при спазване на определените в нея стандарти, подходи и методи за изучаване на английски език; освен това методиката е съобразена с възрастовите характеристики на учениците и нивото на изучаване на английски език в 4-ти клас.

Целта на предлаганата от Неда Жечева методика е формиране на интеркултурната компетентност в три измерения: знания, умения и отношения. Иновативните елементи в разработените методически идеи, спрямо съществуващото учебно съдържание по английски език, използвано в 4-ти клас е акцентът върху измерението „отношения“ и по специално възпитателното въздействие по посока формиране на нравствените качества, описани подробно в теоретичната част на дисертацията.

Втората част на трета глава отчита резултатите от проведения формиращ възпитателен експеримент с ученици от 4-ти клас на началния етап на основната образователна степен и апробирането на някои методически идеи за формиране на интеркултурна компетентност.

Въз основа на проведения възпитателен експеримент Неда Жечева стига до извода, че въз основа на апробираното учебно съдържание се поставят само основите на формирането на интеркултурна компетентност. Тя отчита факта, че за оказване на възпитателно въздействие в този контекст е необходимо повече време.

В заключението докторантката стига до извода, че реализираното теоретично и емпирично изследване е доказателство за необходимостта от „ ... дефиниране на възпитателни измерения на формирането на интеркултурна компетентност чрез чуждоезиково учебно съдържание, както и на практическото им приложение посредством създаването на авторска методика.“ (с.258), чрез което да се достига по-високо ниво „ ...на формиране на интеркултурна компетентност у учениците – независимо какъв е техният етнически произход, тъй като ако училището не възпита у учениците толерантност, то това „празно“ пространство в тяхното съзнание ще се изпълни с предразсъдъци“ (с.259).

4. Научни приноси на дисертационния труд

Научните приноси могат да се конкретизират като теоретични и практико-приложни.

1. В дисертацията се прави теоретичен анализ на понятия и концепции, свързани с темата на дисертационния труд.

2. Съдържателно разработване на възпитателните измерения на формирането на интеркултурна компетентност.

3. Теоретично обосноваване за използване и адаптиране в българска учебна среда подход на Майкъл Байръм за преподаване на чужд език с цел формиране на интеркултурна компетентност „Интеркултурно гражданство“.

4. Реализирано изследване с анализ на нагласите на ученици относно формирането на интеркултурна компетентност чрез учебно съдържание по английски език и проучено мнение на специалисти по чуждоезиково обучение относно формирането на интеркултурна компетентност чрез учебно съдържание по английски език в началното училище.

5. Разработена авторска методика от 10 урока по английски език за оказване на възпитателно въздействие по посока формиране на личностни качества, присъщи на интеркултурно компетентната личност, чрез учебно съдържание по английски език за 4-ти клас на началния етап на основната образователна степен с акцент върху измерението „отношения“.

5. Публикации и участия в научни форуми

Представените публикации по темата на дисертационния труд са **ШЕСТ**.

От тях:

- ДВЕ са в чужди издания;
- ТРИ от публикациите са в издания на СУ „Св. Климент Охридски“;
- ЕДНА е отпечатана в списание „Професионално образование“, бр. №5 на издателство „Аз-буки“.

Всички публикации на Неда Жечева са самостоятелни и са в периода 2014-2019 година.

Въпроси към докторантката:

Към докторантката имам следните въпроси:

Аргументирайте липсата на цялостен дизайн на изследването с конкретизиране на общата концепция на експерименталната дейност и етапите на изследователската работа (което принципно е свързано с втора глава на дисертационната разработка).

Какви са основните отличителни маркери, които гарантират успеха от прилагане в училищната практика на концепцията за формиране на интеркултурна компетентност?

Какви трудности биха възпрепятствали възпитателните измерения на формирането на интерактивна компетентност чрез чуждоезиково съдържание в началния етап на обучение?

6. Заключение

Дисертацията на Неда Жечева е цялостна, завършена и с реализирано изследване. Дисертационният труд е с доказана хипотеза и изпълнени задачи.

Считам, че разработената дисертация от Неда Жечева „Възпитателни измерения на формирането на интерактивна компетентност чрез чуждоезиково съдържание” е актуална, с доказани научни приноси и образователни перспективи в областта на интеркултурното образование.

Това ми дава основание да дам положителна оценка и да предложа на Научното жури да присъди на Неда Жечева образователната и научната степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика (Интеркултурно образование).

07.02.2020 г.

Подпис:.....
(проф. д-р М. Алексиева)